

Csak úgy ne legyen, ahogy kellene?

Csak úgy ne legyen, ahogy kellene?

A Központi Statisztikai Hivatal közlése szerint 2009. évben a munkanélküliek száma elérte a 456 ezer főt, a munkanélküliségi ráta 10,8%, az állásukat veszítők többsége végleg állástalanná válik. Ez a mai magyar társadalom egyik legnagyobb problémája. Ha nem leszünk képesek ezen változtatni, akkor a kérdésre - Mi lesz, ha nagy lesz? - nem a vágyakat kifejező, hanem jelenlegi realitásból kiinduló választ várhatjuk: Munkanélküli.

Milyen értéktermelő tevékenységgel lehet csökkenteni a munkanélküliek számát? Erre kell javaslatokat kérni a szakmák művelőitől. Úgy vélem, hogy hazai bányászat lehetőségei ezen a területen nagyok, meghatározóak. Ennek alapját megkutatott és reménybeli ásvány-, érc- és szénvagyon képezi. A Magyar Geológiai Szolgálat adatai szerint 3650 lelőhelyen 38 milliárd tonna az ásványvagyunk. 2007-ben 1280 bánya termelése 75 millió tonna volt. Noha a kőolaj- és a földgáz készletünk valóban korlátozott (1800 PJ), de van sok gazdaságosan kitermelhető szén- (27000 PJ), 38 millió tonna bauxit-, 3 millió tonna mangánérc-, világviszonylatban jelentős réz-, ólom- és cink, a Paksi Atomerőmű működéséhez további 35 évre elegendő uránérc vagyunk!

A Magyar Bányászati Szövetség kimutatása szerint 2006-ban az ágazat közel 22,5 ezer főt (1990-ben 81,5 ezer főt) foglalkoztatott. Minden bányászati munkahelyhez legalább négy másik kötődik. Mértékadó számítások szerint az ércbányászatunk ésszerű fejlesztésével 5500 – 6000 munkahely teremthető. Ezzel a létszámmal hazánk korábban tervezett érctermelésének értéke 2008. évi világpiaci árakon egy milliárd dollárra becsülhető. A szénbányászat felszámolása a kapcsolódó munkahelyekkel együtt 350 – 400 ezer jövedelmező munkahely elvesztését jelentette a munkanélküliséggel most leginkább küszködő régiókban.

Nyilvánvaló előnye a saját erőforrások használatának a kiszámíthatóság, az ellátásbiztonság. Ezeket a tényezőket nem fedheti el hangulatkeltés, a költségektől elszakított ár. Kiderül, hogy a gazdaság sokoldalú fejlesztése, az alacsony képzettségű népesség jobbító foglalkoztatása, az állami bevételek növelése együtt a nyersanyagfeltárás – kitermelés – hasznosítás rendszerben lehetséges. Mindig voltak viták az állam és a termelők között arról, hogy a nyersanyagok árában megtestesülő munkát és az adottságokból származó jövedelmet hogyan kell értékelni, megosztani. Az adók és a termeléskorlátozás ugyanis közvetve nem az erőforrás költségeit tükrözi, hanem az állam viszonyát az erőforrásokhoz.

Hiba a viszonyt asztrológiai jóslásokhoz mérhető megbízhatóságú „előrejelzésekre” alapozni, erőforrásainkat tagadni, „lebecsülni”, igénybevételüket drágítani, a környezetet hipotézisek alapján, alarmizmussal védeni és a természetvédelmet furkósbotként használni a hazai termeléssel szemben. Tudni való, hogy a természet hasznosítása csak teljesen ki nem küszöbölhető sérülésekkel lehetséges. Az import sem szünteti meg, legfeljebb más országba helyezi át a környezetterhelését, sőt, például, a távoli ázsiai földgáz európai felhasználásakor a bányászatra és szállításra kiterjedő technológiai lánc egészét tekintve a globális CO₂ kibocsátás nagyobb, mint a helyi szén tüzelése esetén!

A hazai kitermelő ágazatok veszteségbe sodrása a távlatos foglalkoztatás-, a biztonságos energia- és nyersanyagellátás esélyét, régiók megélhetését teszi tönkre. Sajátos logikára utal, hogy miközben a bányászat felszámolása miatt az állam többet költ importra és elveszti a járadékokat, a költségvetés hiányát a lehetőségeinket meghaladó fogyasztással indokolja.

A hazai energiahordozók jövedelemtermelő képességet évtizedek tapasztalata bizonyítja a villamosenergia termelésben. Például, közel ugyanakkor épült szén-, lignit és szénhidrogén erőművek adatait összevetve azt találjuk, hogy egy 860 MW teljesítőképességű olajerőmű csupán kétszer annyi villamos energiát adott vonalra, mint a négyed akkora szén-erőmű. A 800 MW-os (-7,5%) ligniterőmű beruházási költsége a bányával együtt 8 milliárd Ft volt és 2008-ig 139 TWh, a tüzelőanyagot szállító vezeték költségterhe nélkül 7,8 milliárd Forintba került olajerőmű 92 TWh (-34%) villamos energiát termelt. Az olajerőműben felhasznált 912 PJ hő importára 13 milliárd USD volt, a termelt villamos energia alapján a felhasznált „gyenge minőségű” lignit értéke 19 milliárd USD-re adódik. Vajon miért mondtunk le a bányászatról, a szén hasznosításáról?

40 éve nukleáris- és szénhidrogén erőművek épültek és nő a behozatal. 1980 – 1988 között az energiafelhasználás 50,2 – 52,6%-a még hazai forrásokból származott, 2007-ben az 1152 PJ zöme (90,1%) importból, amely drágulásával a szénhidrogén erőművek kihasználása csökkent. Végül összesen közel 3000 MW, másfél Paksnyi kapacitás feleslegesen létesült. A villamos energiatermelésre 1965 – 2006 között megfelelő nukleáris töltet importköltsége – a behozatalukhoz megvalósított beruházások terhei nélkül is – meghaladja a teljes államadósságunkat. A 1980-as években a magyar gazdaságpolitikusok elismerték, az 1990-es években angol szakértők megerősítették, hogy a szénbányászatunk jelentős része előnyösebb, mint a nyersanyagimport. Szénből eddig közel annyi áramot termeltünk, mint szénhidrogénből, 38%-kal többet, mint uránból és a villamosenergia iparban felhasznált hő mennyisége egyik évben sem haladta meg a szénbányászat 1970-es években, hőben mért teljesítményét. Nem a hazai energiahordozó források elégtelensége miatt keletkezett az import, hanem éppen ellenkezőleg, az importnak helyet kellett biztosítani a hazai termelés, a szén rovására!

Az energetikában korszakváltás jön, kiöregedtek az erőművek, a hálózatok. A megújításban gondatlanság nem támaszkodni kellően a hazai szénre és lignitre. Az európai gazdaság sem értékelheti az erőforrásokat a csupán látszólag tetszés szerinti, például ár-, földrajzi-, éghajlati fekvés, földtani viszonyok alapján, mert a gazdaság versenyképességében az erőforrásokhoz való hozzáférés lehetősége és a természethasznosítás színvonala együttesen meghatározó akkor is, ha a különböző történelmi és technológiai feltételek között egyik vagy másik tényező hatása változik. A saját erőforrások lebecsülése és a külföldi forrásokhoz hozzáférés geopolitikai problémája zavarokat fog okozni.

Általánosítás az is, hogy a nyersanyagipar kevesebb lehetőséget teremt az innovációra, mint a legújabb ágazatok, hiszen a természet hasznosítását mindig a lelemény – tudomány – kísérlet – alkalmazás folyamata jellemezte. A jelen szénbányászatából példa erre a világszínvonalú külfejtéses termelési technológia, a gyenge minőségű lignit tüzelésére alkalmas technika, a vízbázist kímélő Heller-Forgó hűtőtorony, a korábban értéktelen lignit új ásványvagyonná válása. Nem vitatott, hogy a magyar szaktudás még a közeli múltban is élenjáró volt az energetikai gépgyártásban, a bányagépgyártásban, a szénkémiában, a szénelapú nitrogén és műtrágyagyártásban, az ahidrálásban, a területek rekultivációjában. Távlatokat nyitó foglalkoztatással, biztonságos energia- és nyersanyagellátással a hazai erőforrások használata a kreativitás, az innováció hajtóereje.

A megélhetési és a szociális jogok érvényesülése érdekében el kell érni, hogy az állam teremtsen meg a természeti erőforrások használata és a természet védelme közötti konszenzust. A bányászat természetes monopólium, szabályozásában az állam szerepe meghatározó, ezért feltételezi a kormányzási szabályok javítását, az átláthatóságot, a hitelességet és az etikai szabványokat.

Vojuczki Péter
szerkesztő